

NAGY ANDOR

TÁVOKTATÁS – TELEVÍZIÓ – VIDEO

Tanuljunk meg összhangba kerülni
és összhangban élni az új,
fantasztikus, félig mesterséges
világgal, amely a mi művünk."

Aurolio Peccei

ABSTRACT: (*Fernunterricht -- Fernsehen -- Video*) Der Verfasser bringt die Entwicklung des Fernunterrichts in Zusammenhang mit Erweiterung des Multi mediensystems in der Welt und auch in Ungarn. Er untersucht den Begriff die Wesentlichen Eigenschaften, und die Mittel des Fernunterrichts, Nach der Interpretation der Vorgeschichte des Fernunterrichts berichtet der Autor über einige Experimente. Es werden auch die "Pecser" Versuche und auch die Experimente in der Schule "für alle" interpretiert. Im Aufsatz handelt es sich um neuen Video-Fernunterricht, clessen Mitwirker selbst der Verfasser ist. Die Erfolge der Experimente veranlassen die Fachleute weitere Versuche zu führen.

Néhány évvel ezelőtt még a tudományos-fantasztikus irodalom témája volt a világúrból közvetített tévéadás, ami mára már megszokott valóság lett. A másfél-két csatornás magyar televíziózás mellett készülékeink 10--15 csatornássá váltak. A műsoridő egésznapos lett. A parabola-rendszerek segítségével bekapcsolódhattunk a nagyvilág életébe, egyidejű részesei lehetünk a nemzetközi életnek, politikai, kulturális és sporteseményeknek. Egyenes közvetítésben játszódtott le előttünk legutóbb például az 1992-es téli olimpia káprázatos megnyitója, és legin-

kább a CNN televízió jóvoltából minden jelentősebb világeseményen ott lehetünk.

A képernyőkön akár váltakoztathatjuk is a műsorokat érdeklődésünknek megfelelően. Amíg ezt tesszük, közben a videón rögzíthetjük azt az adást, amit később is ráérünk megnézni.

A technika világméretű fejlődése tömegkommunikációs robbanást eredményezett. A televízió, a video, a számítástechnika, az informatika számunkra technikai csodát jelent, gyermekeinkre már viszont a mindennapok egyszerűségével hat. A kedvelt szórakozás, időtöltés eszközei.

A médiarendszer egyre sokrétűbb felhasználása világszerte terjed. A videóval kombinált televíziózás új lehetőségeket tár fel, segítve pedagógiánk megújulását is.

A legszebb álmaink váltak valóra a video hozzáférhetőségével, széleskörű elterjedésével. Rendkívül sok problémát jelentett ugyanis a televízió adásaihoz való alkalmazkodás. Az iskolatelevíziós órák alkalmazásának nehézségét, felhasználhatóságának gondjait elsősorban az adta, hogy nehéz volt egyeztetni a műsorrendet a tanrendhez. A pedagógus maga is először látta tanulóival együtt az adást, tehát csak elgondolásai lehettek a tartalomról, annak az oktatási-nevelési folyamatba való beépíthetőségéről, felhasználhatóságáról.

Világszerte tettek és tesznek különböző kísérleteket a média-rendszer segítségével a távoktatásra is. Öröndetes, hogy a kísérletezők között ott lehetünk mi, magyarok is.

E dolgozat az eddigi nemzetközi távoktatási próbálkozásokat kívánja vázlatosan bemutatni, illetve az első hazai átfogó kísérletről szól, majd a legutóbbi országos video-távoktatás eredményeit elemzi, amelynek a szerző maga is oktatója volt.

A távoktatásról

A felnőttnevelés részeként jött létre a távoktatás, mint a munka melletti oktatás továbbfejlesztett, eszközöket koncentráltan alkalmazó módszere, amely nem azonos sem az esti, sem a levelező képzéssel, viszont szervesen épül be a permanens művelődés rendszerébe.

A hazai és a nemzetközi szakirodalomban igen gazdag ma már a távoktatás fogalmának értelmezése. A lényegét illetően azonban nincs eltérés a meghatározásokban. A távoktatás irányított önálló tanulás,

amelynek lényegi elemei a közvetett kapcsolat, a nem személyes médiák, valamint a távoktatási központok tudatos, rendszeres alkalmazása.

Hazánkban először 1974-ben szervezett Tihanyban ún. távoktatási konferenciát a Felsőoktatási Pedagógiai Kutató Központ távoktatási csoportja és az OPI Felnőttnevelési Tanszéke. Innen datálható az a meghatározás, amely mindmáig az egyik legteljesebb, a nemzetközi szakirodalomban fellelhető elemeket beépítő, korszerűnek mondható annak ellenére, hogy időközben -- a médiák gyors elterjedése következtében -- rendkívül jelentős fejlődés tapasztalható.

A tihanyi konferencia által elfogadott fogalom lényege, hogy "a távoktatás kötött, zártrendszerű, feszesen irányított olyan tanulási folyamat, amely meghatározott, előírt és pontosan felépített ismeretek elsajátítására szerveződik, meghatározott követelmények teljesítése érdekében. A tanulás irányítása arra törekszik, hogy a tanulási folyamat megvalósulásának minden mozzanatát kézben tartsa, ideértve a jártasságok, készségek kifejlesztését is, és a visszacsatolás, értékelés rendszerében megteremtse az önellenőrzés -- ezzel pedig a tervszerű eredményes továbbtanulás feltételeit."¹

A *Csoma Gyulától* származó megfogalmazás jól foglalja össze a távoktatás didaktikai jellemzőit. Említésre érdemes viszont, hogy az ismeretek közvetítésében megkülönböztetett szerepet kapnak az audiovizuális eszközök (rádió, magnetofon, televízió, video, számítógép).

A távoktatás legfontosabb sajátosságait a fentiek alapján a következőkben sommázzhatjuk:

- a távoktatás tömeges
- az oktató és a hallgató leginkább közvetett kapcsolatban van egymással
- a hallgató önállósága igen nagy az irányított, szabályozott folyamatban
- az ún. személyes médiák helyett az audiovizuális eszközök továbbítják az ismereteket
- a tananyag módszeresen válogatott, a célnak megfelelő
- a tartalom korszerű

¹ Baloghné Trócsányi Berta: Távoktatási Konferencia Tihanyban Pedagógiai Szemle 1975. 2. 8.

-- az adott tudomány legkiválóbb művelői közvetítik az eszközök segítségével a célnak leginkább megfelelő, legkorszerűbb ismereteket.

A távoktatásban rendkívül nagy szerepe van az előkészítésnek, a tudatos tervezésnek, a folyamat szervezésének az oktatók részéről, ill. fontos feladatként jelentkezik a tanulási technikák kifejlesztése, az önálló tanulás megtanítása. Az oktatási anyagokat általában teamok állítják össze oktatáscsomagok formájában a multi-média rendszer lehetőségeinek felhasználásával.

A 70-es évek elején ún. Európai Intézet jött létre a multi-media rendszerű távoktatással kapcsolatos kutatások koordinálására. A. R. Kaye készítette el az Intézet létesítésének dokumentumát, amely többek között a következőket tartalmazza a távoktatás fogalmával kapcsolatban: "Olyan tanulási rendszerekről van szó, amelyek feleslegessé teszik a tanuló állandó jelenlétét, de azért nem zárják ki a direkt oktatás elemeit sem. Így éppen úgy különböznek a hagyományos levelező oktatástól, amely alapvetően a tömegkommunikációs eszközök alkalmazására támaszkodik. Összegezve tehát, ezek a rendszerek nem kizárólag vagy főleg egyetlen közlési eszköz felhasználásán alapulnak, hanem a megfelelő eszközöket és oktatási módszereket kombinálják."¹

A távoktatás esetében is bipoláris a folyamat. Az egyik pólus a tanulást szervező, programozó, ismerethordozókat készítő és továbbító, ill. konzultációs és vizsgalehetőségeket biztosító irányító központ, ill. a másik pólus maga a hallgató.

Rendkívül nagy a távoktatásban is a visszacsatolások szerepe, ezek a hallgató előmeneteléről, a feladat megértéséről, a megoldás mikéntjéről adnak számot.

A távoktatásban lehetőség van a hallgatók egyéni adottságainak és képességeinek figyelembevételére is. A tanulás ütemezése, a tananyag elsajátításának tempója igen sok tényező függvénye.

¹ A. R. Kaye: Európai Intézet létesítése, a multiómedia távoktatási rendszerek fejlesztése a felsőoktatásban. Az Európai Tanács CCC/ERS/72/81.sz. dokumentuma. (Ford.: F. K. P. 1972.)

A távoktatás eszközei

A távoktatásban jelentős szerepet kapnak az információkat, ismeretanyagokat, ill. utasításokat tartalmazó eszközök, amelyek az egyéni tanulást szolgálják, az oktatási intézményekben viszont a "direkt" oktatást.

Az egyéni tanulás eszközei lehetnek írott szövegek (útmutatók, oktatólevelek, programozott tankönyvek, jegyzetek, munkafüzetek), amelyek biztosítják az ismeretszerzést, a gyakorlást, az önellenőrzést is. Az útmutatók alapvető didaktikai eszközök, melyeknek az a funkciója, hogy megtanítsa önállóan tanulni a hallgatót, tájékoztassa a tananyag feldolgozási tervéről, megnevezze a forrásokat, ismertesse a követelményrendszert és tanulás-módszertani tanácsokat adjon.

A képi eszközök szerepe szintén fontos a távoktatásban, hiszen a ma embere az információk jelentős részét köztudottan képi úton nyeri. A vizualitás, a képi látásmód fejlődése összefügg a televízió, a video tömeges terjedésével.

A távoktatásban általánossá vált ún. illusztrációs ábrák, a mikrofotoalbumok, a diapozitívek, a nyomtatott képektől kezdve az elektronikus képrögzítés eszközeig igen széles skálán mozog a képi eszközök csoportja.

Az auditív eszközök (telefon, rádió, lemezjátszó, magnó) szintén kiemelt funkciót tölthetnek be a távoktatásban.

Mind az auditív, mind a vizuális eszközöknél jelentősebbnek tűnnek azonban az audiovizuális eszközök, amelyek egyszerre hatnak két érzékszervre a távoktatás folyamatában is. A film, a televízió és a video szerepe elvitathatatlan általában és konkrétan, hiszen a mindennapok élményévé vált, hozzátartozik életünkhöz, szokásainkhoz, befolyásolja programunkat, napirendünket, kiváló szolgálatot tesznek a tanulni vágyó, több tudásra éhes ember számára is.

Az eszközök a távoktatásban általában multi-media rendszerben jelennek meg.

A távoktatás történeti előzményeiről

A londoni egyetemen találkozhatunk először 1836-ban a távoktatás legősibb formájával, ahol akkor az egyetem csak a vizsgáztatást végezte, az oktatás a colleg-okban folyt.

A későbbiekben számos magánintézményben indítottak felsőfokú levelező képzést, de a diplomát ez esetben is csak a nyilvános egyetemek adhattak.

Az USA-ban a múlt század végén kezdődött el a távoktatás, amelynek lényege a feladatok levelezés útján történő továbbítása volt.

A technika a századforduló körül kér először szerepet a távoktatásban. Edison fonográfját is kezdik alkalmazni ekkortól a nyelvoktatásban.

A kérdésekre adott válaszokat a hallgatók fonográfra mondták, a felvételeket eljuttatták az értékelő központba, ahol minősítették őket.

Az auditív, a vizuális, ill. audiovizuális eszközök gyors elterjedésének következménye hamar érzékeltette hatását a távoktatásban is.

Az Open University mint a felsőfokú távoktatás sajátos modellje

Az 1960-as években a világ számos fejlett országában indítottak távoktatást. A kísérletek között kiemelkedő szerepet kapott a modellt képező brit nyílt egyetem, amely Anglia legnagyobb felsőoktatási intézményeként működik jelenleg is több tízezer hallgatóval.

A nyitott jelző jelentéstartalma igen gazdag. Egyrészt jelenti azt, hogy minden felvételi korlátozás nélkül lehet tanulni a nyílt egyetemen, másrészt azt, hogy a képzésben bárki részt vehet, aki betöltötte a 21. életévét, bárhol lakik is az országban, bármilyen iskolai végzettsége van. A nyitott egyetem a bölcsészettudományi, a matematikai, a műszaki tudományi, a pedagógiai és a természettudományi fakultásokon oktatott. A több mint 100 tanfolyami keret részben egyetemi kurzust, másrészt posztgraduális képzést, illetve ún. kiegészítő tanfolyami formát jelentett.

Valamennyi tanfolyam jellemzője a levelező módszer alkalmazása. A hallgatók postán kapják nyomtatott szövegben a feladatokat. A BBC televíziós és rádiós adásai, valamint a különböző segédletek (számítógép, könyv, stb.) közlik az ismereteket.

Egyetemi oktató (tutor) foglalkozik rendszeresen levelezés és telefon segítségével kezdettől fogva a 15–20 hallgatójával. Segíti a módszeres tanulást, értékeli az írásbeli feladatukat, válaszol az esetleges kérdésekre. A felső évfolyamok hallgatói nyáron egy hetes bentlakásos intenzív képzésben részesülnek, majd a kurzus végén írásbeli vizsgát tesznek, amit külső oktatók bírálnak el. Az így nyert diploma általánosan elfogadott, nemzetközi presztízse is jelentős.

Jellemző a brit nyílt egyetem modell-értékére, hogy az ott szerzett tapasztalatok alapján indított távoktatást Izrael, Irán, Pakisztán, Venezuela, de tanulmányozta a brit példát Japán, sőt Ausztrália is.

Franciaországban a Conservatoire National des Arts et Matiers programmal 1963-tól találkozhatunk. A távoktatásban a Párizs külvárosában felállított zártláncú tv-rendszerrel felszerelt oktatóközpont nyert főszerepet. A cél ez esetben az volt, hogy a már dolgozó felnőtteknek adjon lehetőséget a felsőfokú végzettség megszerzésére.

Új színfoltot jelent a távoktatásban a TELECNAM-rendszer szintén Franciaországban, amelynek lényege a számítógéppel kombinált telefonos ismeretterjesztés, ill. kommunikálás. Ismeretes, hogy Európában Franciaország a telefonnal legjobban ellátott ország. A legkézenfekvőbb megoldás éppen ezért az volt, hogy az adattárolásra is alkalmas számítógépes kombinációt használják a telefonnal együtt.

Németországban a rádió játszott korábban meghatározó szerepet a távoktatásban. A Quadriga-Funkkollegs alapja olyan rádióadás-sorozat volt, amelyhez oktatólevelek és gyakorló feladatok készültek azzal a céllal, hogy a tübingeni egyetemen folyó pedagógusképzési és továbbképzési tevékenységet kiegészítsék a távoktatás adta lehetőségekkel. Az angol példát követve Hagenben 1975-ben indult az ún. nyílt tv-egyetem több mint 10.000 hallgatóval. Ettől kezdve a német távoktatásban is a televízió kapta a legjelentősebb szerepet.

Az osztrák távoktatás 1980 nyarától a teletex rendszer segítségével a hageni példa nyomán többek között latin pótvizsga-előkészítő tanfolyamot sugárzott, amely igen hamar vált népszerűvé. Az osztrákok a televízió segítségével olyan megoldást is kidolgoztak, amelynek lényege a visszajelzés lehetősége. A tv-készülékek távirányítóján megnyomott megfelelő gomb tette lehetővé a helyes megoldás megjelenését a képernyőn.

A pécsi tanárképző főiskolán Magyarországon a 70-es évek végén zárult le egy távoktatási módszertani kísérlet, amely figyelembe véve a nemzetközi tapasztalatokat is, számos következtetés megfogalmazását tette lehetővé. Rámutatott pl. arra, hogy fontos szerepe van a tantárgyi útmutatóknak, azok személyes jellegének is. A jól megfogalmazott útmutató, a közvetlen, hallgatókhoz szóló hangvétel kedvező fogadtatásra talál. Inspirál, motivál, kedvet ébreszt a tanuláshoz, a vizsgákra való felkészüléshez.

Magyarországi távoktatási kísérletek

A 70-es évek elején a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont távoktatási munkacsoportot hozott létre, amely 1974 és 1980 között Pécsen a tanárképző főiskolán kísérletet végzett. A cél ez esetben az egyetemi, ill. főiskolai levelező tagozaton folyó oktatás hatékonyabbá tétele volt.

A cél elérése érdekében először készültek Magyarországon oktatólevelek, oktatócsomagok, útmutatók, jegyzetek az önálló tanulás segítésére.

A programozott oktatási folyamat tanulási rendje a következőképpen alakult: egyéni tanulás -- konzultáció, egyéni tanulás -- konzultáció, egyéni tanulás -- vizsga.

A távoktatási munkacsoport vizsgálata az otthoni egyéni tanulásra, a konzultációkra és a vizsgákra terjedt ki.

A kísérletet megelőző vizsgálatok rámutattak Pécsen azokra a problémákra, amelyek a levelező oktatással kapcsolatban a pedagógusképzés területén általánosnak mondhatók. A nappali és a levelező tagozaton bár azonos érdemjegyű diplomát lehetett szerezni, de az értékük messze nem volt azonos. Problémát jelentett a jegyzetekkel, tankönyvekkel való ellátás, a konzultációkon való megjelenés esetleges volta (nem volt kötelező se a konzultáció megszervezése, sem az azokon történő megjelenés). Ebből adódott, hogy számos hallgató meg sem értette, meg sem ismerte a tananyagot. A vizsga rendkívüli feszültséggel járt, hiszen az oktató (vizsgáztató) és a hallgató sokszor a vizsgaszituációban találkozott először egymással. A munka és a család melletti tanulás problémái egyébként is közismertek voltak és maradtak.

A kísérletben jelentősen változott a konzultációk szerepe, könnyebbé vált módszeresebb lett az otthoni tanulás, útmutatókkal, segédletekkel rendszeressé vált a számonkérés, módosult a vizsgaszituáció is.

A 7 évig tartó kísérlet eredményesnek mondható, maguk a hallgatók vélekedtek róla elismerően. Tőlük idézzük, hogy megtanultak tanulni, megismerkedtek a felsőoktatási módszerekkel, gazdaságosabbá vált tanulásuk, kevesebb idő alatt több eredményt sikerült elérni, értékesebbé váltak a vizsgán kapott jegyek stb.

A kísérlet sikeres volt, a folytatás mégis elmaradt. Csodálkozott ezen a dolgozat szerzője is, aki a tanárképzésben több mint 3 évtizede foglalkozik a levelezők tömegének oktatásával is. Anyagiak híján alig változott a helyzet az eltelt időszakban. Szinte félelmetes differencia támadt a nappali és a levelező tagozaton nyert diplomák között. Szerencsére ma

már csak jószerével másoddiplomás képzés folyik hazánkban a levelező tagozaton, de minden bizonnyal itt is lehet kamatoztatni a pécsi kísérlet eredményeit.

A pécsihez hasonló kísérletek folytak a Pollack Mihály Műszaki Főiskolán, valamint az esztergomi Ipari Vezetőképző Intézetben is, melyekről a szakirodalom hitelesen tájékoztatott.

Mindenki Iskolája

Az első országos távoktatási kísérlet 1976 szeptemberében indult, s csupán néhány évig élt, jóllehet jelentős eredménnyel bíztatott. Ez esetben pedig kiváló volt a koncepció, az anyagi támogatás sem maradt el, a televízió is viszonylag nagy műsoridőt biztosított.

A Mindenki Iskolája az Oktatási Minisztérium és a legjelentősebb médiák összefogásával azzal a céllal született, hogy segítse befejezni az általános iskolai tanulmányokat az érdeklődő felnőtteknek. Az előkészítő munka már két évvel korábban elkezdődött. Az általános iskolai 7--8. osztályos tantervi anyag felnőttoktatást segítő műsorait nagy szakértelemmel készítették el a rádióban és a televízióban. Ízléses olvasókönyvek jelentek meg a Minerva Kiadó gondozásában, gazdag tartalommal. A művelődési központok konzultációs centrumokká is váltak. Ez volt az első olyan szélesebb körű alkalmazása hazánkban a multi-media rendszernek, amelynek eredményeként művelődési mozgalom bontakozhatott ki.

A médiák között szerencsés munkamegosztás valósult meg. Az adások készítői a következő felnőttoktatási alapelveket igyekeztek szem előtt tartani:

1. a felnőttek élettapasztalatai, életkörülményei
2. motiválás, élménykeltés
3. az értelmi képességek -- főleg a kreatív gondolkodás -- fejlesztése.

A rádiós anyagokat magnószalagokon sokszorosították. Készültek diaképek és egyéb információhordozók is. Sajnos videokazetták még nem álltak rendelkezésre a televízió speciális műsoraival, az itt műsoraihoz viszont nagyon nehezen tudtak alkalmazkodni a hallgatók.

E távoktatási kísérlet sajnálatos módon sikertelennek bizonyult.

Okait vizsgálva a következő megállapításokat fogalmazhattuk meg:

-- a műsorok nem voltak eléggé didaktikusak, dominált az ismeretterjesztő jelleg

-- gyors volt helyenként az adások ritmusa (főleg a matematika esetében)

-- nem volt kedvező a televíziós sugárzási idő

-- magas volt a műsorok színvonala, gyakran meghaladta a célzott réteg felkészültségét

-- a konzultációs központok gyengén működtek.

Ma már hivatkozhatunk arra is, hogy sajnos akkor még nem állt rendelkezésünkre a video, ami lényegesen alkalmazhatóbb, alkalmazkodóbb, mint bármely más média. A hiányosságok ellenére is nyilvántartjuk a Mindenki Iskoláját mint olyan távoktatási kísérletet, amely a mi viszonyaink között jelentős vállalkozás volt, és újabb próbálkozásokra ösztönzött.

Újabb országos kísérlet

Alig tíz évre rá 1988-ban egy lényegesen szerényebb kísérletet tett a médiával történő távoktatásra a Művelődési Minisztérium Családi és Társadalmi Események Országos Koordinációs Bizottság titkársága. A minisztérium Közművelődési Főosztályával olyan programot dolgoztak ki a középfokú közművelődési képzésre, amelytől elvárható volt, hogy ismeretében, a megszerzett tudás alkalmazásával eredményesebbé válik a családi és társadalmi eseményeket rendező irodák munkatársainak tevékenysége. A félévenként letett eredményes vizsgákat, a záródolgozatot és a záróvizsgát végül is bizonyítvánnyal ismerték el.

Tudomásunk szerint ez volt az első olyan kísérlet hazánkban, amely a távoktatási folyamatban a legfőbb hangsúlyt a videóra helyezte.

Az oktatók feladata volt a rájuk bízott tárgy programjának összeállítása, szerepelt benne előadás és konzultáció tartása, videós anyagok és feladatlapok készítése, amit minden hallgató megkapott.

A távoktatásban a hagyományos formát képező előadás és konzultáció szerény szerepet kapott. Az oktatónak csupán néhány óra állt rendelkezésre, hogy a tanulandó tárgy anyagának lényegét ismertesse, felkészítse a résztvevőket az önálló munkára, válaszoljon konzultációs kérdéseikre. A rendkívül szerény időkeret miatt lényegesen jobban kellett koncentrálnia, a lények kiemelésére törekednie, ill. a hangsúlyosabb videós anyagokat megválasztania és a szakirodalmat kijelölnie.

A tantervben a kultúraelmélet, az esztétika, a humán szolgáltatások mellett a neveléselmélet is helyet kapott, amelynek oktatása e kísérletben igaz élményt jelentett.

A felnőtt hallgatóságra mindig is jellemző a pedagógiai kérdések iránti érdeklődés, s ez szinte megduplázódott abban a körben. Az előadásokról részletes jegyzetek születtek, a résztvevők tele voltak konzultációs kérdésekkel, az oktatót az előadások után is körülvették, hogy válaszaival állást foglaljon, helyreigazítson.

Különös sikerélményt eredményezett az oktatóban a feladatlapok értékelése is. Az alapos tudást, a precíz válaszokat örömmel ismerte el a legjobb osztályzattal. A vizsgán is azt kellett tapasztalnia, hogy a hallgatók nem csupán memorizálták a tanulandó anyagot, de törekedtek annak alkalmazására is. Közismert a felnőttember praktikus természete. Olyan ismeretekre vágyik, amelyeket alkalmazni képes.

E videós távoktatás koncepciója eleve azt célozta meg, hogy az irodák vezetői és munkatársai olyan szakismeretet kapjanak, amelyek birtokában eredményesebben végezhetik rendkívül nagy körültekintést igénylő mindennapi munkájukat. Rendelkezzenek megfelelő empátiával, tárgyaljanak kulturáltan, igényes programokat készítsenek elő és bonyolítsanak le.

A záró dolgozatok témajavaslatára is eleve úgy született, hogy jól alkalmazható legyen a megszerzett tudás és a gazdag tapasztalat.

A videós távoktatás eredményességét mindennél jobban bizonyította a záróvizsga, ill. az a rendezvény, amelyen a hallgatók átvehették jól végzett munkájuk elismerését, bizonyítványukat, és elmondhatták hogy számukra mit jelentett a kurzus.

Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy pedagógus annál nagyobb elismerést nem kaphat az élettől, a társadalomtól, mint amikor azt tapasztalja, hogy becsületes munkája eredményeképpen hallgatói rendelkeznek azokkal az ismeretekkel, amikkel törekedett felvértetni őket.

A távoktatás szervezői sem vonhattak le más következtetést, mint azt, hogy e kísérletet folytatni kell, mert érdemes.

Következtetések -- tanulságok

Sajnálatos, hogy kellő publicitást nem kapott e videós távoktatás. Jóllehet a pozitív tapasztalat újabb kísérletek elindítására adhatna ösztönzést. Jó lenne hasznosítani az itt szerzett tapasztalatokat pl. a pedagógus-

továbbképzésben, illetve a felsőoktatásban dolgozók továbbképzésében, ez utóbbi jelenünkben teljesen el van hanyagolva.

A korábbinál jobban előkészített, a tapasztalatokra építő átfogó országos programot kellene kidolgozni és megvalósítani a felnőttoktatással kapcsolatban azzal a céllal, hogy legalább a 8 általános iskolának megfelelő ismerettel rendelkezzen mindenki hazánkban.

Újabb kihívást jelent jelenünkben a munkanélküliség, a szakmai átképzés, amely a televízió, ill. a videós távoktatás segítségével eredménnyel biztatna.

Az egyre gazdagodó médiarendszer rendelkezésünkre áll. Hasznosítása rajtunk múlik, tőlünk függ!

A multi-media rendszer szinte teljesen kiépült hazánkban. Az eszközök rendelkezésünkre állnak. Technikai problémát egyre kevesebb eszköz okoz. Ma már nem csoda számunkra a technika, hanem sokkal inkább segítőtárs, velünk együtt élő, együtt fejlődő lehetőség.

A média-törvény elkészülte után minden bizonnyal újabb lehetőségekkel válunk gazdagabbá. Örömmel nyugtázzuk a nyugat-európai adaptációkat, a különböző kísérleteket, próbálkozásokat a távoktatás területén is.

Legutóbb arról értesülhettünk, hogy *dr. Gáspár László* professzor, a neveléstudomány doktora egyetemet alapít, amelynek jellemzője lesz a távoktatás eszközeinek széleskörű alkalmazása. Tudunk azonban olyan kezdeményezésekről is, amelyek a televíziót és a videót állítva középpontba, kísérletet tesznek a menedzser-képzésre és -továbbképzésre, a vezetőképzésre stb.

A hazai és a külföldi példák elemzése, a megfelelő következtetések levonása számos új elemmel gazdagítaná a magyar távoktatást is. Feladataink bőségesek, a lehetőségeink egyre gazdagabbak, eszközparkunk fejlett. A távoktatás előtt hatalmas a perspektíva.

IRODALOM

- A számítógépes értekezőrendszer a távoktatásban. AV Kommunikáció 1990. 3--4. 124.
- A felnőttnevelés problémái. Szerk.: Lux Árpád Tankönyvkiadó Bp. 1980.
- A. L. Kaye: Európai Intézet létesítése, a multi-media távoktatási rendszerek fejlődése a felsőoktatásban. Az Európai Tanács dokumentuma CCC/ERS/72/81. sz. Ford.: FKP 1972.
- Baloghné Trócsányi Berta: Távoktatási konferencia Tihanyban. Pedagógiai Szemle 1975. 2.8.
- Csiby Sándor: A távoktatás eszközrendszere. AV Kommunikáció 1988. 3--4. 146.
- Csiby Sándor: A távoktatás perspektívái. AV Kommunikáció 1988. 5. 215.
- Csiby Sándor: Motiváció a távoktatásban. AV Kommunikáció 1988. 6. 248.
- Csoma Gyula: Az iskolai felnőttoktatás didaktikai alapjai. Tankönyvkiadó Bp. 1975.
- Csoma Gyula: Levelező oktatás -- távoktatás? Népművelés 1987. 8.
- Csoma Gyula: A munka melletti tanulás zavarai. Tankönyvkiadó Bp. 1985.
- Durkó Mátyás: Felnőttnevelés és népművelés. Tankönyvkiadó Bp. 1986.
- Földes Csaba: A felsőfokú távoktatás és posztgraduális képzés sajátos modellje: a Brit Nyílt Egyetem. Felsőoktatási Szemle 1984. 9. 573.
- Garami Károly--Váry Péter: Új módszerek a távoktatásban. Felsőoktatási Szemle 1980. 4. 220.
- Góhér Gyula: Távoktatás a Német Szövetségi Köztársaságban. AV Kommunikáció 1990. 2. 68.
- Jáki László: Oktatástechnikai eszközök és módszerek a pedagógusok levelező oktatásában. AV Kommunikáció 1980. 2. 105.
- Jáki L.--Rohony A.: A távoktatás fogalma és lényeges jegyei. Pedagógiai Technológia 1984. 1. 22.
- Jáki L.--Rohony A.: Távoktatás kérdőjelekkel. Köznevelés 1984. 16. 13.
- Jáki L.--Rohony A.: A távoktatás módszerei. Pedagógiai Technológia 1984. 2. 5.
- Kovács Ilona: Levelező oktatás -- távoktatás. Tanulmányok a felsőoktatás köréből. Felsőoktatási Kutató Központ Bp. 1979.

- Kovács Imre: Távoktatás négy országban. Köznevelés 1991. 15.
- Kulcskérdések az európai távoktatásban. AV Kommunikáció 1990. 2. 64.
- Maróti Andor: Távoktatás Norvégiában. AV Kommunikáció 1988. 2. 85.
- Műholdak a távoktatásban. AV Kommunikáció 1988. 3--4. 148.
- Nagy Andor: Zöld jelzést a távoktatásnak. Hevesi Szemle 1985. 1. 53.
- Nagy Andor: Felnőttnevelés -- Finnország -- televízió. Hevesi Szemle 1989. 2. 55.
- Nagy Andor: Tudomány a képernyőn. AV Kommunikáció 1990. 6. 214.
- Nagy Andor: A felnőttoktatás és a televízió. Helsinki, 1992. (Megj. alatt)
- Neveléstudomány (videós távoktatás). Szerk.: Nagy Andor Budapest 1989.
- Országos Távoktatási Tanácskozás III. OPI. 1979. Bp.
- Palotay Ferencné: Video a tanítóképzésben. AV Kommunikáció 1988. 3--4. 124.
- Pető Zsigmond: Távoktatás a levelező hallgatók szemszögéből. Felsőoktatási Szemle 1977. 10. 613.
- Pokol Béla: Videós egyetem. Kritika 1987. 2. 10.
- Rohonyi András: Oktatástechnikai eszközök a felsőfokú távoktatásban. F. K. P. Bp. 1979.
- Szabó Ernő: A Bécsi Nevelési Központ: A kábeltévé. Népművelés 1984. 9. 6.
- Számítógépes értekezési rendszer a távoktatásban. AV Kommunikáció 1990. 3--4. 124.
- Tananyag elrendezése, oktatásszervezés. Szerk.: dr. Jáki László. Bp. 1982.
- Telekonferencia a távoktatásban. AV Kommunikáció 1988. 6. 249.
- Zukovits Imre: A pécsi távoktatási kísérlet... Baranyai Művelődés 1978. 2.
- Zukovits Imre: A tanulási folyamat távirányítása, vezérlése a levelező tagozatos továbbképzésben. Felsőoktatási Szemle 1980. 4. 220.
- Zukovits Imre: A folyamatos irányítás és kapcsolattartás módjai a felsőfokú távoktatásban. Pedagógiai Szemle 1985. 2. 1065.